

Avdelning 4

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Remissyttrande över Domstolsverkets promemoria "Nya bestämmelser för att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro"

(Ju2022/01931)

Sammanfattning

Stockholms tingsrätt ställer sig positiv till att utvidga utrymmet för att avgöra brottmål vid huvudförhandling i den tilltalades utevaro. Tingsrätten är också positiv till några av grunddragen i förslaget. Tingsrätten anser dock att förslaget bör beredas ytterligare innan det läggs fram inför Lagrådet.

Allmänna synpunkter

Staten har ett starkt intresse att lagföra brott för att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Det finns också ett starkt intresse att tillgodose enskildas rättssäkerhet (tar särskilt sikte på misstänkt/tilltalad) och rättstrygghet (tar särskilt sikte på målsägande). Brottmålsprocessen är utformad för att tillgodose dessa intressen. Möjligheterna till utevarohandläggning bör ytterst bestämmas utifrån en avvägning mellan dessa intressen. Tingsrätten saknar därför en mer sammanhållen beskrivning av lagföringsintresset (inklusive tidsaspekten), rättssäkerhetsintresset och rättstrygghetsintresset.

Utformningen av nuvarande bestämmelse om utevarohandläggning är starkt präglad av rättens utredningsansvar i brottmål som har gällt sedan rättegångsbalkens införande. Genom de ändringar som lades fram i prop. 2021/22:186 kan rätten inte längre anses ha ett sådant utredningsansvar utan endast ett ansvar för materiell processledning. Det är en genomgripande förändring som bör beskrivas mer utförligt eftersom den utgör en väsentlig anledning till att överväga en ändring av utevarobestämmelsens utformning.

4 Mål bör kunna avgöras i utevaro i fler fall

Tingsrätten delar arbetsgruppens bedömning. Tingsrätten vill tillägga följande som bör beaktas vid en bedömning av om den tilltalade har haft möjlighet att

framföra sin sak inför domstol. Om samtliga handläggningsåtgärder blivit riktigt utförda hos polis, åklagare och domstol har den misstänkte/tilltalade

- under förundersökningen blivit hörd över anklagelserna,
- efter slutdelgivning tagit del av all utredning, inklusive det egna förhöret och eventuella förhör med målsägande och vittnen (RB 23:18 a),
- fått möjlighet att begära att förundersökningen ska kompletteras (RB 23:18 b),
- tagit del av åtalet (inklusive bevisuppgift), förundersökningen och kallelse med information om att målet kan komma att avgöras i dennes utevaro, och
- inte uppgett något giltigt skäl att inte närvara vid huvudförhandlingen (dvs. avsaknad av laga förfall).

Tingsrätten delar därför arbetsgruppens bedömning att den tilltalade, i en utevarosituation, får anses ha valt att inte uttala sig vidare och godtagit att målet prövas i dennes utevaro. Det finns också rättsligt stöd för att dra den typen av slutsats av den tilltalades passivitet (RB 35:4).

4.1.5 Tillämpningsproblem och preliminära bedömningar

Tingsrätten delar arbetsgruppens bedömning att utevarobestämmelsens krav på att ”saken kan utredas tillfredsställande” leder till tillämpningsproblem. Däremot anser tingsrätten att det normalt sett inte är svårt att göra en preliminär bedömning av påföljd och straffmätning.

4.2 Förslag på ny bestämmelse

Särskilda skäl

Tingsrätten är positiv till konstruktionen med en huvudregel om att det är möjligt med utevarohandläggning, om det inte finns särskilda mot det.

När det gäller omständigheter som kan utgöra särskilda skäl vill tingsrätten lämna följande synpunkter.

Det är en naturlig utgångspunkt att den tilltalade måste ges möjlighet att ta del av nya omständigheter som förs fram under huvudförhandlingen. I det fortsatta beredningsarbetet är det viktigt att försöka tydligt beskriva när avvikelser i förhållande till förhör under förundersökningen innebär nya omständigheter som den tilltalade måste ges möjlighet att ta del av. Annars finns det en risk att varje avvikelse bedöms som en ny omständighet.

Åklagare och försvarare kan ha önskemål om att ställa följdfrågor till den tilltalade, t.ex. i förhållande till de uppgifter som den tilltalade lämnat under förundersökningen eller i förhållande till vad ett vittne uppgett. Det bör som utgångspunkt inte utgöra särskilda skäl mot utevarohandläggning. Den till-

talade har rätt att tiga och genom sin utevaro får denne anses ha valt att inte uttala sig vidare.

Tingsrätten anser inte att endast det förhållandet att målet gäller flera tilltalade bör utgöra särskilda skäl mot utevarohandläggning i förhållande till någon av de tilltalade. Åklagaren eller försvararen kan inte heller i den här situationen räkna med att den tilltalade som uteblivit ska lämna andra uppgifter än vad som skett under polisförhör.

Vid mer allvarlig brottslighet har den misstänkte/tilltalade haft en försvarare närvarande vid polisförhöret och/eller huvudförhandlingen. Tingsrätten anser att dessa omständigheter bör minska utrymmet för att det föreligger särskilda skäl mot utevarohandläggning.

Straffskalan för brottet bör avgöra

Som tidigare nämnts anser inte tingsrätten att det nuvarande kravet på förhandsbedömning av påföljd och straffmätning leder till några direkta tillämpningsproblem. Tingsrätten vill också framhålla ett tydligt problem med förslaget att knyta utevarobestämmelsen till brott med en straffskala som inte överstiger fängelse två år. Därmed skulle narkotikabrott undantas från tillämpningsområdet, vilket innebär en stor brist eftersom narkotikabrott hör till de allra vanligaste brotten.

Tingsrätten förordar därför att behålla den nuvarande konstruktionen med en begränsning i förhållande till den förväntade påföljdens allvar. För att åstadkomma en utvidgning av tillämpningsområdet föreslår tingsrätten *dels* att det ska vara möjligt att döma till fängelse i högst ett år, *dels* att det samtidigt ska vara möjligt att förverka villkorligt medgiven frihet så att det totala frihetsstraffet uppgår till två år.

Särskilt om ungdomsmålen

Tingsrätten delar arbetsgruppens bedömning.

Redaktionella synpunkter

Promemorian innehåller en del redaktionella fel som stör helhetsintrycket. Här är några exempel. Promemorians datering måste vara felaktig. Det finns två avsnitt 3.1. Under Nuvarande bestämmelser beskrivs den historiska utvecklingen efter att den nuvarande regleringen har beskrivits (3.3.1). Den processrättsliga doktrinen presenteras under tidigare lagförslag (3.3.2).

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Måns Wigén och tingsfiskalen Elin Jansson Holmberg (föredragande).